

HIT OR MISS: THE ROLE AND NATURE OF הידור מצוה

1. שמות טו.ב.

עזי וזמרת - יהי לי לישועה זה א-לי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו:

2. שבת קלג:

ממאי? עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה התם - משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו, אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו - הכי נמי, דתניא: זה אלי, ואנוהו - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין. אבא שאול אומר: ואנוהו - הוי דומה לו: מה הוא חנון ורחום - אף אתה היה חנון ורחום.

הידור במעשה מצוה

3. רשב"ם פסחים צט:

לא יאכל אדם כו' - כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה:

4. תוספות ברכות כא:

וכתב רש"י בסוכה פרק לולב הגזול (דף לח:): דאדם המתפלל ושמע מפי החזן קדיש או קדושה אינו יכול להפסיק ולענות עם הצבור אלא ישתוק וימתין מעט דשומע כעונה וי"ל דלכתחלה אין לעשות כן דענייה חשיבא טפי הדור מצוה. ור"ת ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע כעונה הוי הפסקה אם שותק. ומ"מ נהגו העם לשתוק ולשמוע וגדול המנהג.

מהותו של הידור מצוה

5. בבא קמא טו.ט:

א"ר זירא אמר רב הונא: במצוה - עד שלישי. מאי שלישי? אילימא שלישי ביתו, אלא מעתה, אי איתרמי ליה תלתא מצותא, ליתבי לכוליה ביתא? אלא אמר ר' זירא: בהידור מצוה - עד שלישי במצוה. בעי רב אשי: שלישי מלגיו או שלישי מלבר? תיקו. במערבא אמרי משמיה דרבי זירא: עד שלישי משלו, מכאן ואילך משל הקב"ה.

6. שבת קלג:

גמרא. מכדי קתני כולהו, כל צורכי מילה לאתויי מאי? - לאתויי הא, דתנו רבנן: המל, כל זמן שהוא עוסק במילה - חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה. פירש, על ציצין המעכבין את המילה - חוזר, על ציצין שאין מעכבין את המילה - אינו חוזר.

7. רש"י שם

המל - בשבת.

HIT OR MISS: THE ROLE AND NATURE OF הידור מצוה

כל זמן שהוא עוסק בה - שלא סילק ידו, אם ראה שנשתיירו בה ציצין, בין מעכבין את המילה שאינה כשרה עד שיחתכם, בין שאין מעכבין - חוזר וחותר, דכולא חדא מילתא היא, והרי ניתנה שבת לדחות אצלה.

פירש - שסילק ידו.

על המעכבין חוזר - שהרי הן כמילה עצמה.

ועל שאין מעכבין אינו חוזר - דהוי כהתחלה בפני עצמה, ועל אלו לא ניתן לחלל את השבת, והיינו דקתני כל צרכי מילה ואפילו ציצין שאין מעכבין - חוזר עליהם כל זמן שלא פירש.

8. רמב"ם הלכות מילה פרק ב

(ד) המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על הציצין שמעכבין בין על ציצין שאין מעכבין, פירש על ציצין המעכבין חוזר, על ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר, מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל.

(ו) עושין כל צרכי מילה בשבת, מלין ופורעין ומוצצין וחוזר על ציצין המעכבין אע"פ שפירש, ועל ציצין שאין מעכבין כל זמן שלא פירש, ונותן עליה אספלנית, אבל מכשירי מילה אינן דוחין את השבת, כיצד הרי שלא מצאו סכין אין עושין סכין בשבת ולא מביאין ג אותו ממקום למקום, ואפילו מביי שאינו מעורב אין מביאין אותו מחצר לחצר, ואין עירוב מדבריהם נדחה מפני הבאת הסכין הואיל ואפשר להביאו מערב שבת.

9. כסף משנה שם

(ד) המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין וכו'. ברייתא (שם קל"ג): כלשון רבינו ופירש"י המל בשבת כל זמן שהוא עסוק בה שלא סילק ידו אם ראה שנשתיירו בה ציצין בין מעכבין בין שאינן מעכבין חוזר וחותר דכולה חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לידחות אצלה. פירוש שסילק ידו על המעכבין חוזר שהרי היא כמילה עצמה ועל שאין מעכבין אינו חוזר דהוי כהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא ניתן לחלל את השבת וכן משמע בגמרא דבשבת מיירי ועוד אכתוב בסמוך בס"ד:

(ו) וחוזר על ציצין וכו'. ברייתא כתבתיה בסמוך ואם רבינו היה מפרשה בשבת דוקא לא היה לו לכותבה לעיל ולשנותה כאן אבל משמע שהוא מפרשה בין בחול בין בשבת ולעיל קתני לה לענין חול ואינו חוזר פירוש אינו חייב לחזור והכא מפרש לה לענין שבת ואינו חוזר פירוש אינו רשאי לחזור. ואפשר דלענין שבת דוקא הוא מפרשה כפרש"י ולעיל דהוה עסיק בדין ציצין קתני לה והכא דקא עסיק בדיני שבת קתני לה והראשון נראה עיקר:

10. רשימות שיעורים בבא קמא ט:

גמ'. בהידור מצוה עד שליש במצוה. יש לעיין בדין הידור מצוה הנלמד מפסוק זה קלי ואנוהו אם חל הוא בקיום המצוה עצמה לעשותה מצוה מעולה או שהידור המצוה מהוה מצוה בפני עצמה.

אפרים אליעזר גרשון קליין

ניסן תשפ"א

HIT OR MISS: THE ROLE AND NATURE OF הידור מצוה

ויתכן שהוא הביאור בספק הגמרא אם משערין השליש דהידור מצוה מלבר או מלגיו. אם הידור מצוה מהווה חלק של המצוה עצמה מסתבר שהשליש משוער מלבר לפי שאז ההוספה היא שלישי מקיום המצוה. מאידך אם הידור מצוה קיום בפני עצמו השיעור הוא מלגיו והוא שיעור מיוחד ואינו שייך לקיום המצוה עצמה, ודו"ק.

בנוגע להידור מצוה ישנן לדעת הגאון ר' חיים זצ"ל שתי הלכות בדין זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצות: (א) חובת נוי שבכהת"כ שאינו מעלה או משנה את עצם קיום המצוה אלא זהו קיום מיוחד; (ב) נוי שחל בעצם המצוה והמשנה את קיום המצוה עצמה למצוה יותר מהודרת.

הגר"ח זצ"ל מסתייע מן הדין המבואר במס' שבת (קלג ב) וברמב"ם פ"ב מהל' מילה (הל"ד) שכל זמן שעוסק במילה חוזר בשבת על ציצין שאינן מעכבין את המילה. והנה חובת מילת הציצין האלה נלמדת מהקרא זה קלי ואנוהו (שם). ע"כ שמילת הציצין מהווה קיום במצות המילה עצמה ובהתאם לכך דוחה מילתן את השבת. בדין זה של התנאה לפניו יש חלות בעצם מצות המילה.

מלבד זה קיים דין נוי כללי לחזור על ציצין שאינן מעכבין אפי' פירש ידו מהמילה, אך הואיל ואין זה קיום מצות מילה לפיכך אינו דוחה שבת. 136) בנוי הכללי הנוהג במצוות בכהת"כ - סוכה נאה, לולב נאה, שופר נאה וכדומה - אין הנוי משנה את עצם קיומן של המצוות. ההפרש בין היושב בסוכה נאה ליושב בסוכה בלי נוי אינו במצות ישיבת סוכה עצמה אלא במצות זה קלי ואנוהו כמצוה מיוחדת לעצמה.

11. חידושי מרן ר"ז הלוי הלכות חנוכה ד.א.

מעכבין מדין דחיות שבת קמייירי דע"י מ"ל דלפי המסקנא דמוקמינן להדחות, חולם נראה דהרמב"ם ס"ל דלפי המסקנא דמוקמינן לה כרצון דפליגי עלי דר"י לענין לחם הפנים אם חלו נועלין ואלו מניחין אם זה נקרא חמיד ח"כ לפי אוקימתא זו לא קמייירי דברייתא כלל מדין דחיות שבת, רק מדין עיקר קיום המצוה אם שייך הידור מצוה לאחר שכבר פירש ונגמרה המצוה, וזה לשון הר"ח שם מהא שמעינן שהפורש מן המצוה אין לו עוד להחזיר עלי להדרה עכ"ל, כרי דמפרש לה להדיא כנו, וזהו דתלי לה בגמ' דפלוגתא דר"י ורצון לענין לחם הפנים דעיקר השקלא ועריא היא אם הציצין מאטרפין לעיקר המילה שיכא שייך דהציצין ח"כ ענין הידור מצוה, ועיין צבית הלוי חלק שני שציאר בארוכה שיטת הרמב"ם בזה דס"ל דדין ואנוהו לא שייך רק דעיקר מעשה המצוה, אבל כשפירש שוב כהידור אינו שייך למעשה המצוה כלל יעו"ש דבבריו. ולפי"ז נראה דזהו גם טעמא דהרמב"ם הכא לענין

ואשר יראה לומר כיסוד פלוגתתם, דכנה דרמב"ם פ"ב מהל' מילה הל"ד כתב ז"ל המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על הציצין שמעכבין בין על ציצין שאין מעכבין פירש על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר עכ"ל, ויעו"ש דכ"מ וכו"מ שם דרש"י וכו"מ חולקין ע"ז וס"ל דזהו רק צמל בשבת שם הוא דנחמר הדין דאם פירש הויא התחלה בפ"ע ולא ניתן שבת להדחות בשביל ציצין שאינן מעכבין אבל בחול לעולם חוזר אף על ציצין שאינן מעכבין משום הידור מצוה, וכנה בשבת דק קל"ג מאו

HIT OR MISS: THE ROLE AND NATURE OF הידור מצוה

12. מנחת אשר כללי המצוות ו.ה.

קיום המצוה, דאין כאן חיבוב מצוה והידורה ע"י דבר חיצוני אלא בעצם החפצא שהיא מהודרת, וזה לא שייך אלא בשעת קיום המצוה שהוא עושה מצוה באתרוג מהודר וכדו', ולפי"ז נכונים דברי הביה"ל אף לענין לולב ואתרוג. וכך ידוע מהגר"ח מבריסק, במי שיש בידו אתרוג מהודר אך ספק פסול כגון מורכב ועוד אתרוג כשר ודאי אך אינו מהודר, דיברך ויטול קודם את המהודר דאם כשר הוא קיים מצוה בהידורה ואם פסול הוא לא הפסיד ונוטל שוב את הכשר שאינו מהודר, אבל אם יטול קודם את הכשר ודאי קיים מצוה שלא בהידור בודאי, דמאחר שיצא יד"ח שוב אין מעלה בהידור. ועיין לקמן (סוף אות ו') במנהג החתם סופר בזה.

Scanned with CamScanner